

УДК 353:338.48(477.74)

DOI: 10.35432/tisb332025332095

Наталія Піроженко*к.держ.упр., доцент, доцент кафедри публічного управління та регіоналістики**Навчально-наукового інституту публічної служби та управління**Національного університету «Одеська політехніка»**<https://orcid.org/0000-0002-1438-6528>**e-mail: pirozhenko.n.v@op.edu.ua*

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА ЯК СКЛАДОВА МАРКЕТИНГОВОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті досліджено сутність й основні аспекти розвитку курортно-рекреаційної сфери як фактору маркетингової та інноваційної стратегії розвитку регіону (на прикладі Одеської області). Встановлено, що в умовах правового режиму воєнного стану, коли не тільки Україна, а й інші країни стикаються з економічними та політичними викликами, розвиток курортно-рекреаційної сфери може стати важливим інструментом для підтримки внутрішньої економіки та залучення міжнародної уваги та підтримки щодо відновлення стабільності в країні. Визначено роль органів публічного управління у цьому контексті, що полягає у створенні сприятливих умов для розвитку курортно-рекреаційної сфери, залученні інвестицій та підтримці різноманітних ініціатив.

На прикладі Одеської області проаналізовано розвиток курортно-рекреаційної сфери в Україні. При проведенні аналізу стану туристичної галузі Одеської області автор звертає особливу увагу на наявні туристичні ресурси і стан туристичної інфраструктури. Констатується, що Одеська область має об'єктивні передумови для розвитку курортно-рекреаційної сфери – природно-кліматичний та історико-культурний потенціал, здатний привабити значну кількість туристів. Встановлено, що стратегічним напрямом регіональної стратегії розвитку туризму мають стати інноваційні та маркетингові інструменти, що дозволили б оптимально поєднати інтереси держави та регіонів у галузі туризму, раціональне використання місцевих ресурсів та особливостей природно-виробничого потенціалу, вирівнювання в соціально-економічному розвитку. Наразі необхідно враховувати розробки нових підходів до адміністративно-територіального поділу для більш ефективного управління територіями. Стратегічними завданнями післявоєнного відновлення мають стати заходи створення механізмів тісної взаємодії центральних та місцевих органів влади, передачі додаткових повноважень регіонам у здійсненні реформ, а також розробці кризових стратегій для підтримки туристичного бізнесу в умовах нестабільності, складності та неоднозначності середовища. Ці заходи є критично важливими для формування стійкої та конкурентоспроможної туристичної галузі, здатної адаптуватися до викликів та ефективно використовувати наявні ресурси. Вони також сприятимуть створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя населення в регіоні.

Запропоновані заходи щодо реалізації стратегії розвитку курортно-рекреаційної сфери на регіональному рівні в Україні на основі використання передового закордонного досвіду організації системи стратегічного управління в туристичній галузі та вибору оптимальної стратегії розвитку в умовах правового режиму воєнного стану та змінного галузевого середовища.

Ключові слова: публічна політика у сфері розвитку туризму, туристично-рекреаційна інфраструктура, регіональна політика, стратегія регіонального розвитку, інновації, маркетинг.

Nataliia Pirozhenko

*Candidate of Public Administration, Docent,
Associate Professor of the Department of Public administration and Regionalism
ESI of Public Service and Administration, Odesa Polytechnic National University
<https://orcid.org/0000-0002-1438-6528>
e-mail: pirozhenko.n.v@op.edu.ua*

TOURISM AND RECREATION AS THE COMPONENT OF MARKETING AND INNOVATION STRATEGY OF THE REGION'S DEVELOPMENT (ON THE EXAMPLE OF ODESA REGION)

The article explores the essence and main components of tourism as a factor of the marketing and innovation strategy of the region's development. It is established that under the conditions of the legal regime of martial law, when not only Ukraine but also other countries are facing economic and political challenges, tourism can become an important tool for supporting the domestic economy and attracting international attention and support for restoring stability in the country. The role of public administration bodies in this context is determined, which consists in creating favorable conditions for the development of the tourism industry, attracting investments and supporting various initiatives.

The tourist space and the process of development of the tourism industry of Ukraine are analyzed using the example of the Odessa region. When analyzing the state of the tourism industry of the Odessa region, the author pays special attention to the available tourism resources and the state of the tourism infrastructure. It is stated that the Odesa region has objective prerequisites for the development of tourism - natural and climatic and historical and cultural potential, capable of attracting a significant number of tourists. It has been established that the strategic direction of the regional tourism development strategy should be innovative and marketing tools that would optimally combine the interests of the state and regions in the field of tourism, rational use of local resources and features of natural and productive potential, and equalization of socio-economic development. Currently, it is necessary to take into account the development of new approaches to administrative and territorial division for more effective management of territories. The strategic tasks of post-war recovery should be measures to create mechanisms for close interaction between central and local authorities, transfer additional powers to regions in implementing reforms, as well as the development of crisis strategies to support the tourism business in conditions of instability, complexity and ambiguity of the environment.

Measures are proposed to implement the tourism development strategy at the regional level in Ukraine based on the use of advanced foreign experience in organizing a strategic management system in the tourism industry and choosing the optimal development strategy in the conditions of the legal regime of martial law and a changing industry environment.

Keywords: public policy in the field of tourism development, tourism and recreational infrastructure, regional policy, regional development strategy, innovation, marketing.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Туризм відіграє важливу роль у сучасному цивілізованому світі, адже впливає на зміцнення міжнародних відносин, розвиток порозуміння між спільнотами та сприяючи формуванню позитивного іміджу регіонів і країн в цілому. Крім того, туризм є важливим чинником у розвитку економіки, торгівлі, освіти, культури, а також сприяє відродженню культурної спадщини та залученню інвестицій.

В умовах правового режиму воєнного стану, коли не тільки Україна а й інші країни стикаються з економічними та політичними викликами, туризм може стати важливим інструментом для підтримки внутрішньої економіки та залучення міжнародної уваги та підтримки щодо відновлення стабільності, отже розвиток туристично-рекреаційної

інфраструктури як сукупності підприємств та інституцій, які є територіальним, матеріальним і організаційним підґрунтям розвитку туризму є надзвичайно важливим для його розвитку. Вона охоплює такі основні елементи, як об'єкти розміщення, харчування, супутню та комунікаційну сферу та представлена сукупністю матеріально-речових об'єктів, діяльність яких спрямована на задоволення туристичних потреб населення

Стратегією розвитку туризму та курортів на період до 2026 року визнано, що «єдиний шлях розв'язання системних проблем у сфері туризму та курортів - це стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України» [5]. Роль органів публічного управління у цьому контексті полягає у створенні сприятливих умов для розвитку туристичної індустрії, залученні інвестицій та підтримці різноманітних ініціатив. Враховуючи виклики воєнного стану, особливо важливим є залучення внутрішніх інвестицій та сприяння розвитку інфраструктури в межах країни для покращення внутрішнього туризму.

Одещина, будучи стратегічно важливим культурним та економічним регіоном України, має всі передумови для подальшого розвитку туризму, навіть у складних умовах воєнного стану. Природні ресурси, історико-культурна спадщина та вигідне географічне розташування надають потенціал для розвитку санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку, орієнтуючись як на внутрішніх, так і на міжнародних туристів. Тому розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури є пріоритетним завданням для Одещини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Інтерес до розвитку туризму на регіональному рівні та ефективного управління цією галуззю з боку держави зростає з кожним роком, що знайшло відображення в працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Проблеми формування механізмів публічного управління туристичними суб'єктами висвітлені в роботах Гонтаржевської Л.І. [5], Герасименка В.В. [5], Балабанова І.Т. [5], Рутинського М.Й. [5], Стецюка О.В. [5] та інших.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених публічному регулюванню туризму, наукові роботи українських дослідників майже не охоплюють механізми розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури на регіональному рівні. Це є темою даного дослідження, яке акцентує увагу на питаннях розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури як стратегічного розвитку туристичної галузі на місцевому рівні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування найбільш актуальних заходів, що мають на меті розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури як фактору маркетингової та інноваційної стратегії регіону. Отримані результати ґрунтуються на традиційних методах дослідження: історичному і логічному, аналізу та порівняльному, а також статистичному аналізі даних.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. За підрахунками Державного агентства розвитку туризму України, у 2022 році представники туристичної сфери перерахували до бюджету 2 млрд 938 млн грн податків. У 2023 році ця сума склала – 2 млрд 49 млн грн. У 2021 році – до широкомасштабного вторгнення, турсфера принесла в держбюджет 2 млрд 232 млн грн. Кількість платників податків у 2024 році в порівнянні з 2023 роком зросла на 7%. Кількість юридичних осіб лишилася на рівні 2023 року – майже 3,5 тис., а фізичних зросла – на 9% [9].

Для успішного ведення економічної діяльності в умовах посиленої конкуренції, глобалізаційних процесів та регіональної інтеграції суб'єктам туристичного ринку регіону недостатньо лише володіти ресурсами виробництва. Їхні конкурентні позиції значною мірою

визначаються середовищем, у якому вони працюють. Тому важливо не тільки мати інформацію про внутрішні та зовнішні чинники, а й уміти їх аналізувати, оцінювати та враховувати в управлінні власною діяльністю.

Туризм як одна із галузей національної економіки виступає стратегічною сферою регіонального розвитку Одеської області, що регламентовано у низці нормативно-правових документів. Так, у Програмі соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2024 рік одним із пріоритетних напрямів розвитку Одеської області є розвиток курортно-рекреаційної сфери [6].

На сьогодні серед науковців відсутня єдина усталена система аналізу факторів розвитку та становлення туризму в регіоні, що ускладнює аналіз ключових чинників і показників, які впливають на цей процес. Так, наприклад, М.Й. Рутинський та О.В. Стецюк пропонують таку їх класифікацію [7, с.223]: історико-географічні передумови; рекреаційно-туристичні ресурси регіону; роль туристичного комплексу у структурі господарства регіону.

В свою чергу Л.І. Гонтаржевська розробила та запропонувала систему передумов і чинників, що впливають на розвиток національного туризму, яка представлена в такій формі: [2, с.98]: правові передумови; конкурентоспроможність національної економіки; конкурентоспроможність туристичного продукту як товару; конкурентоспроможність туристичного підприємства; конкурентоспроможність туристичної галузі країни; рівень розвитку пов'язаних та підтримуючих галузей туризму, їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках; стратегія розвитку туристичних підприємств.

На думку автора, запропоновані науковцями підходи до класифікації передумов розвитку туризму в регіоні є доволі вузькими й не охоплюють усього спектра чинників і показників. Зокрема, у першій системі поділу не враховано організаційно-правових передумов, які є основою ефективного функціонування туристичної галузі регіону. Економічні та демографічні чинники подано недостатньо чітко, оскільки вони тісно переплітаються між собою, що ускладнює їхній аналіз. Для проведення аналізу основних показників та чинників, які впливають на розвиток туризму в Одеської області, пропонуємо сконцентрувати увагу саме на цих аспектах.

Безумовно, на розвиток та формування туристичного ринку Одеської області перш за все впливає її позитивний імідж як одного із найважливіших туристичних центрів Європи. Завдяки унікальному поєднанню природних ресурсів, культурної спадщини та сучасної інфраструктури, регіон приваблює туристів з усього світу. Протягом двох століть видатними українськими постатями, громадсько-політичними організаціями, державними установами проводилась робота з популяризації туристично-рекреаційних ресурсів регіону. Ще у XIX столітті Одеса стала важливим курортним і культурним центром, а її порт відіграв ключову роль у міжнародній торгівлі. Визначні особистості, такі як Дюк де Рішельє та інші зробили значний внесок у формування іміджу Одеси як міста з багатою історією та інтелектуальною атмосферою.

Західне Причорномор'я має стародавню історію. Послідовне заселення території Одеської області почалося ще в античні часи, коли на цих землях осідали племена киммерійців, скіфів та сарматів. Через Північне Причорномор'я проходив важливий торговий шлях «з варяг у греки». В середині XV століття значна частина цього регіону потрапила під вплив Туреччини, тоді як північні території Одеської області стали частиною Речі Посполитої. У XVIII столітті, в основному, населення Причорномор'я складалося з вихідців із центральних областей України та інших регіонів, а також іноземців.

Завдяки своєму стратегічному розташуванню, Одеса стала головним портом для експорту хліба, а до середини століття обсяг вантажообігу в Одесі перевищив петербурзькі показники [4].

Систематичне заселення Одеської області почалося на початку XIX століття. До середини 1830-х років переселенці здебільшого займалися землеробством, проте швидко

зростання міст і обмеження вільних земель призвели до значного зростання міграції в урбанізовані райони [3].

Господарське освоєння цих територій було спричинене вигідним агрокліматом та економіко-географічним положенням регіону. Уряд надавав великі земельні наділи не тільки місцевим, а й іноземним поселенцям, зокрема німцям та болгарам. Вони оселялися в приморських районах (сучасні Комінтернівський, Овідіопольський та Беяївський райони) та на Ізмаїльщині, де створювали цілі колонії з пільговими умовами для поселення.

Однак, важливою складовою розвитку Одеської області стало будівництво залізниць, яке значно покращило транспортне сполучення та сприяло розвитку обробної промисловості. Наприкінці XIX століття в Одесі функціонувало майже 500 підприємств, на яких працювало 16 тисяч осіб. Підприємства займалися виробництвом шерстяних тканин, канатів, розвивалися рибний промисел, виноробство, мукомельне виробництво та сільськогосподарське машинобудування.

Активне будівництво та розвиток портових центрів призвели до зростання міських поселень. Уздовж торгових шляхів виникали нові міста, де розвивалися ремесла та промисловість. До початку XX століття Одещина була щільно заселена, хоча мережа міст і сіл залишалася порівняно рідкісною [3].

27 лютого 1932 року була утворена Одеська область у складі Української РСР. У 1956 році до її складу увійшла територія колишньої Ізмаїльської області.

Географічні передумови розвитку Одеської області. Одеська область є найбільшим регіоном України за площею, займаючи 33,3 тис. кв. км, що становить 5,5% території країни. Вона розташована на південному заході України, межуючи з Республікою Молдова та Румунією, а також на півночі — з Вінницькою, Кіровоградською та Миколаївською областями. Південну частину Одеської області омивають води Чорного моря. Розташування області на перехресті міжнародних транспортних магістралей, що сполучають північ і південь, а також захід і схід, значною мірою визначає її спеціалізацію та пріоритети в розвитку.

Ландшафт та природні умови. Одеська область знаходиться в межах степової зони, частково — лісостепової, що надає їй високий агровиробничий потенціал і багаті рекреаційні ресурси. Однак ця ж природна особливість накладає певні обмеження, зокрема, наявність маловодних територій та низьку лісистість. Рельєф області рівнинний, що сприяє активному господарському освоєнню. Клімат в Одеській області помірно-континентальний, з жарким і сухим літом та м'якою, малосніжною зимою. Абсолютні температурні максимуми досягають +35°C і вище, а мінімуми можуть опускатися до -25°C і нижче. Серед небезпечних кліматичних явищ варто відзначити суховії, пилові бурі, грози, град та посухи, а також часті тумани на морському узбережжі.

Ґрунти та гідрологія. В Одеській області домінують чорноземні ґрунти, що мають високу родючість і становлять основне природне багатство краю. Це створює ідеальні умови для сільськогосподарського виробництва, хоча і обумовлює певні екологічні проблеми, зокрема, маловодність річок. В області протікає 1143 річки, три з яких є великими: Дунай, Дністер та Південний Буг. Всі річки належать до басейну Чорного моря. Живлення річок переважно дощове і снігове, з характерною весняною повінню. Дністер, на відміну від інших річок, має інший режим живлення, оскільки він бере початок у Карпатах.

У заплавах річок розташовані великі прісноводні озера, серед яких Кагул, Ялпуг, Катлабуг, Китай, Кучурган, Саф'ян, а також численні водосховища та стави. Одеська область має 15 лиманів, найбільшими серед яких є Дністровський, Тилігульський, Аджалицький, Куяльницький та інші. Морський шельф Одещини простягається на площі близько 40 тис. кв. км, з глибинами від 0 до 180 м.

Транспортні передумови. Одеська область має стратегічне транспортно-географічне розташування, що робить її важливою складовою економіки України. Однак в умовах

воєнного стану деякі транспортні потоки, зокрема міжнародні, можуть зазнавати обмежень через підвищені заходи безпеки та контроль на державних кордонах. Область залишається важливим транспортним вузлом, через який проходять кілька ключових міжнародних транспортних напрямків: Південна Європа, Близький Схід, Африка — країни СНД; Скандинавія, Балтика — Близький Схід, Закавказзя, Центральна Азія; Північна Європа — Середня Азія, Китай, Далекий Схід.

Проте, в умовах воєнного стану, значний вплив на транспортну інфраструктуру Одещини мають обмеження на міжнародні пасажироперевезення та вантажні потоки, а також можливі перебої в роботі пунктів пропуску через зміни в роботі митниць, перевірок та охорони. Тому, на відміну від даних 2022 року, пасажиропотік у міжнародних пунктах пропуску за останні роки може значно знизитися, а обсяги вантажоперевезень, залежно від безпекової ситуації, можуть зазнавати змін. Крім того, у результаті воєнного стану деякі інвестиційні проекти, зокрема в туристичну інфраструктуру, можуть бути призупинені або перенесені через обмеження в інвестиційних потоках та потребу перерозподілу ресурсів на потреби оборони.

Демографічні передумови. Станом на 01.01.2023 року, постійне населення Одеської області скоротилося через еміграцію частини населення внаслідок війни. Чисельність населення зменшилася, а міграційні процеси стали більш активними через переміщення внутрішньо переміщених осіб (ВПО). За даними 2023 року, частка міського населення зменшилася, адже багато людей виїхали до інших регіонів України чи за кордон в пошуках безпеки. Зміни в соціальній та економічній ситуації спричинили коливання в рівні урбанізації, а також зміни в щільності населення на окремих територіях. Враховуючи ситуацію з переміщенням людей і особливості військового часу, в Одеській області спостерігається зростання потреби в житлових умовах та відновленні інфраструктури для прийому внутрішньо переміщених осіб. Усі ці фактори можуть впливати на рівень урбанізації та демографічні показники області в найближчі роки.

В умовах воєнного стану фінансово-кредитна система Одеської області зазнала значних змін, що вплинули на розвиток туристичного ринку.

Фінансово-кредитна система: Під час воєнного стану банки Одеської області продовжують функціонувати, забезпечуючи фінансові послуги для бізнесу та населення. Зокрема, Одеська обласна військова адміністрація компенсує частину відсоткової ставки за кредитами суб'єктам малого та середнього бізнесу на придбання обладнання та матеріалів, що сприяє підтримці підприємств у складних умовах. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» дозволяє підприємствам залучати до 60 млн грн під 0% на період дії воєнного часу плюс один місяць, що є важливою підтримкою для бізнесу, включаючи туристичний сектор.

Станом на 31 березня 2024 року, прямі іноземні інвестиції в Одеську область склали:

- Німеччина: 23 млн дол. США;
- Кіпр: 505 млн дол. США;
- Велика Британія: 95 млн дол. США.

Ці інвестиції свідчать про інтерес іноземних партнерів до економіки Одеської області, хоча конкретні дані щодо інвестицій у туристичну інфраструктуру наразі відсутні.

Інноваційна політика: Одеська область активно впроваджує інноваційні технології для розвитку туризму. Наприклад, використання Big Data для аналізу туристичного потоку допомагає оптимізувати пропозицію та підвищити конкурентоспроможність регіону.

Розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури: Станом на 2024 рік в Одеській області функціонували: 148 готелів та інших місць для тимчасового проживання; 962 санаторно-курортних та інших оздоровчих закладів; 1535 закладів культури та мистецтва; 1990 підприємств ресторанного господарства. Однак, якість наданих послуг залишалася недостатньою, що негативно впливало на туристичну пропозицію в регіоні [1].

Одещина, як один із провідних туристичних регіонів країни, активно розвиває свою

інфраструктуру, орієнтуючись на внутрішній і міжнародний туризм. Кошти, які залишають відвідувачі, є безпосереднім вкладом у розвиток регіону, а нарощування потужностей туристично-рекреаційного комплексу сприяє економічному зростанню.

В Одеській області функціонує 12 туристично-інформаційних центрів, працює 162 туроператори, а туристичні маршрути обслуговують 850 кваліфікованих екскурсоводів та гідів-перекладачів. Також у регіоні діє широка мережа санаторно-курортних закладів. Водночас проблема низької завантаженості готелів залишається актуальною. Однією з можливих причин цього явища є невідповідність структури номерного фонду попиту. В більшості готелів переважають номери першої категорії, у той час як частка номерів другої та третьої категорії є недостатньою. Для порівняння: у Запорізькій області такі номери становлять 21,62% від загального фонду, у Львівській – 17,47%, а в Полтавській – 23,37%, тоді як в Одеській області цей показник не перевищує 6,62% [1].

Таким чином, оптимізація номерного фонду з урахуванням потреб туристів із різним рівнем доходу може суттєво підвищити заповнюваність готелів регіону. Крім того, в умовах воєнного стану туристична галузь Одещини потребує додаткових заходів підтримки, спрямованих на адаптацію до нових реалій, зокрема розвиток внутрішнього туризму, розширення доступних пропозицій для різних категорій населення та модернізацію інфраструктури для забезпечення безпечного і комфортного перебування відвідувачів.

На жаль, станом на лютий 2025 року, офіційні статистичні дані щодо діяльності готельних закладів Одеської області за період 2020-2024 років ще не опубліковані. Останні доступні дані охоплюють період до 2019 року. Варто зазначити, що пандемія COVID-19, яка розпочалася у 2020 році, суттєво вплинула на туристичну галузь, включаючи готельний сектор. Крім того, введення воєнного стану в Україні також не могло не вплинути на діяльність готельних підприємств у регіоні.

Отже, стратегічним напрямом регіональної політики має бути оптимальне поєднання інтересів держави та регіонів у галузі розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури, раціональне використання місцевих ресурсів та особливостей природно-виробничого потенціалу, вирівнювання рівнів економічного розвитку. Наразі необхідно враховувати розробки нових підходів до адміністративно-територіального поділу для більш ефективного управління територіями. Тактичні завдання полягають у створенні механізмів тісної взаємодії центральних та місцевих органів влади, передачі додаткових повноважень регіонам у здійсненні реформ, а також розробці кризових стратегій для підтримки туристичного бізнесу в умовах нестабільності.

Для досягнення цих цілей можуть бути застосовані такі заходи:

Інвестування у відновлення туристичної інфраструктури – залучення державних і приватних коштів для реконструкції готелів, санаторіїв, культурних та рекреаційних об'єктів. Прикладом є Хорватія, яка після війни 1990-х років інвестувала у відновлення узбережжя та туристичних зон, що сприяло швидкому зростанню галузі.

Розвиток цифрових платформ для туристів – створення онлайн-ресурсів для бронювання, інтерактивних карт та мобільних додатків з інформацією про безпечні маршрути. Подібний підхід реалізовано в Естонії, де туризм підтримується через розвинену цифрову інфраструктуру.

Державні та регіональні програми підтримки малого бізнесу у сфері туризму – надання пільгових кредитів, субсидій та грантів на відкриття туристичних об'єктів. У Франції діє система грантів для розвитку сільського туризму, що стимулює місцеву економіку.

Популяризація внутрішнього туризму – проведення маркетингових кампаній для залучення туристів у безпечні регіони країни. Японія після природних катастроф активно використовувала цей підхід, стимулюючи внутрішні подорожі через програми знижок і бонусів.

Розвиток екотуризму та альтернативних форм відпочинку – створення природних парків, розвиток сільського та екологічного туризму. У Коста-Риці значна частина ВВП формується саме за рахунок екотуризму, який підтримується на державному рівні.

Одним із ключових чинників, що впливають на розвиток туристичної галузі в Одеській області, є рівень освіти та культури як у регіоні, так і в країні загалом. Поліпшення освітнього рівня сприяє підвищенню кваліфікації фахівців у сфері туризму, зростанню продуктивності праці та підвищенню рівня доходів населення. У світовій практиці існує низка прикладів, які демонструють важливість розвитку освіти для туризму. Так, у Швейцарії працює мережа готельно-туристичних навчальних закладів, випускники яких стають професіоналами світового рівня. Подібний підхід може бути впроваджений в Одеській області через створення спеціалізованих навчальних центрів для підготовки готельного та туристичного персоналу.

Для зміцнення здоров'я населення, зниження рівня захворюваності, покращення продуктивності праці та загального добробуту наразі необхідно розвивати рекреаційні ресурси та туризм. Враховуючи географічні та природні переваги регіону, одним із пріоритетних напрямів може стати розвиток медичного та оздоровчого туризму. Так, наприклад, у Німеччині активно розвиваються курортні зони, де пропонуються лікувальні програми на базі природних ресурсів. Аналогічний підхід може бути реалізований в Одеській області шляхом модернізації санаторно-курортної інфраструктури та запровадження інноваційних методів реабілітації.

Ефективний розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури потребує удосконалення структур державного та регіонального управління, чіткого розмежування функцій органів влади та координації між всіма учасниками туристичного ринку. Для підвищення ефективності роботи доцільно застосовувати міжнародний досвід, зокрема, створення туристичних кластерів, як це зроблено у Франції. Такі кластери об'єднують готелі, ресторани, туристичні агентства, що сприяє ефективному управлінню та взаємодії між суб'єктами туристичної діяльності.

Важливу роль відіграють неприбуткові туристичні організації, серед яких туристичні ради регіонів, асоціації готелів та туристичних компаній. Основними їх завданнями є аналіз ринку, організація навчальних заходів, маркетинг туристичних ресурсів та співпраця з міжнародними організаціями. Для розвитку внутрішнього туризму в Одеській області можна застосувати досвід Польщі, де створені регіональні туристичні організації, які займаються популяризацією локальних туристичних маршрутів.

Інформаційно-консультаційні центри та консалтингові компанії відіграють важливу роль у консультуванні туристичних підприємств щодо економічних, управлінських, технічних та соціальних аспектів діяльності. В Одеській області доцільним є створення цифрової платформи для надання консультаційних послуг та підтримки туристичних ініціатив, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону на міжнародному рівні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, туризм є однією з ключових галузей національної економіки, що відіграє стратегічну роль у розвитку Одеської області. Хоча, безумовно, в умовах воєнного стану завдання щодо його розвитку ще більше ускладнюється. Однак, інвестування в розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури, що включає готелі, ресторани та інші туристичні об'єкти, може стати важливим інструментом для підтримки економічної стабільності. Крім того, туризм може сприяти розвитку місцевої економіки, через витрати туристів на послуги та продукти, що є важливою складовою місцевих інвестицій.

Аналізуючи механізми формування розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури Одеської області з урахуванням економічних, соціальних та правових чинників, можна виділити основні передумови розвитку регіонального туризму. Вони

включають: історичні, географічні, демографічні, організаційно-правові (зокрема правове регулювання, адміністративні процедури), економічні (фінансово-кредитна політика, інвестиції в туристичну інфраструктуру, рівень податків, зайнятість, заробітна плата, інноваційні технології), а також рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури та кількість туроператорів і турагентів, що працюють на ринку.

Аналіз економічних, організаційних та соціальних факторів свідчить, що розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури Одеської області перебуває у тісному зв'язку з регіональною економічною політикою, розвитком соціальної інфраструктури та ефективністю управління. Для покращення ситуації необхідно реалізувати такі заходи:

- запровадження програм державно-приватного партнерства для розвитку інфраструктури;
- злучення міжнародного досвіду у сфері цифрового маркетингу туризму;
- впровадження системи сертифікації туристичних послуг відповідно до європейських стандартів (як у Франції, де існує чітка класифікація готелів та туристичних комплексів).
- створення навчальних програм для підвищення кваліфікації кадрів у сфері гостинності (з урахуванням досвіду Австрії, яка має потужну систему підготовки фахівців у туризмі).

Застосування цих заходів розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури сприятиме підвищенню рівня обслуговування, створенню привабливого інвестиційного клімату, а також забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку регіону та територіальних громад Одещини.

Список використаних джерел

1. Аналіз розвитку ринку пляжного туризму на березі Чорного моря в Україні в 2016-8 міс. 2019 роки. ТОВ "Компанія "Про-Консалтинг". URL: <https://pro-consulting.ua/ua/contacts>
2. Гонтаржевська Л.І. Зовнішньоекономічна діяльність туристичних під-приємств України: дис. ... канд. екон. наук: 08.05.01 / Л.І. Гонтаржевська; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. -К., 2016. -201 с.
3. Одеський регіон - перлина України. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. Retrieved from: <https://www.treasury.gov.ua/news/odeskiy-region-perlina-ukraini>
4. Про Одещину. Офіційний веб-сайт Департаменту економічної політики та стратегічного планування Одеської обласної державної адміністрації. URL: <https://eko.od.gov.ua/pro-department>
5. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>
6. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2024 рік. Рішення Одеської обласної ради №625-III від 01.03.23. Одеська обласна адміністрація . URL: <https://odaold.od.gov.ua/odeshhyna/soczialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-planu-dij-ta-programu>
7. Рутинський М., Петранівський В., Стецюк О. Кластерна концепція інтегрального рекреаційно-туристичного районування Львівської області // Географія і туризм: міжнародні виклики українського туризму. Матеріали V міжнар. наук. конф. (Львів – Судова Вишня, 23-25 вересня 2011). – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – С. 178–182.
8. Рутинський М.Й. Сільський туризм: навч. посібник / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. К.: Знання, 2006. 271 с.
9. У 2024 році туристична сфера України принесла в бюджет майже 3 млрд грн. Офіційний сайт Державного Агентства Розвитку Туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2024-turistichna-sfera-ukrayini-prinesla-v-byudzheth-mayzhe>

References

1. Analiz rozvytku rynku pliazhnoho turyzmu na berezi Chornoho moria v Ukraini v 2016-8 mis. 2019 roky. (2019). [Analysis of the development of the beach tourism market on the Black Sea coast in Ukraine in 2016-8 months 2019] // TOV "Kompaniia "Pro-Konsaltnh". – Rezhym dostupu: <https://pro-consulting.ua/ua/contacts>. [in Ukrainian].
2. Hontarzhevska L.I. (2016). Zovnishnoekonomichna diialnist turystychnykh pidpriemstv Ukrainy. [Foreign economic activity of tourism enterprises of Ukraine]: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.05.01 / L.I. Hontarzhevska; Instytut svitovoi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn NAN Ukrainy. – K., 2016. – 201 s. [in Ukrainian].
3. Odeskyi rehion - perlyna Ukrainy (2023) [Odessa region - the pearl of Ukraine] // Ofitsiinyi veb-sait Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy. – Rezhym dostupu: <https://www.treasury.gov.ua/news/odeskiy-region-perlina-ukraini>. [in Ukrainian].
4. Pro Odeschynu (2024) [About Odessa region] // Ofitsiinyi veb-sait Departamentu ekonomichnoi polityky ta stratehichnoho planuvannia Odeskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii. – Rezhym dostupu: <https://eko.od.gov.ua/pro-departament> (data zvernennia: [in Ukrainian].
5. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku: (2016). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 bereznia 2017 r. № 168-r [On approval of the Strategy for the Development of Tourism and Resorts for the period until 2026]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>. [in Ukrainian].
6. Prohrama sotsialno-ekonomichnoho ta kulturnoho rozvytku Odeskoi oblasti na 2024 rik: (2023). Rishennia Odeskoi oblasnoi rady №625-III vid 01.03.23 [Program of socio-economic and cultural development of Odessa region for 2024]. Odeska oblasna administratsiia. – Rezhym dostupu: <https://odaold.od.gov.ua/odeshhyna/sotsialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-plany-dij-ta-programy>. [in Ukrainian].
7. Rutynskyi M., Petranivskyi V., Stetsiuk O. (2011). Klasterna kontseptsiiia integralnogo rekreatsiino-turystychnoho raionuvannia Lvivskoi oblasti. [Cluster concept of integrated recreational and tourist zoning of Lviv region] // Heohrafiia i turyzm: mizhnarodni vyklyky ukrainskoho turyzmu: Materialy V mizhnar. nauk. konf. (Lviv – Sudova Vyshnia, 23-25 veresnia 2011). – Lviv: VTs LNU im. Ivana Franka, 2011. – S. 178–182. [in Ukrainian].
8. Rutynskyi M.Y., Zinko Yu.V. (2016) Sils'kyi turyzm. [Rural tourism]: navch. posib. – K.: Znannia, 2006. – 271 s. [in Ukrainian].
9. U 2024 rotsi turystychna sfera Ukrainy prynesla v biudzheth maizhe 3 mlrd hrn [In 2024, the tourism sector of Ukraine brought almost 3 billion UAH to the budget] // Ofitsiinyi sait Derzhavnoho Ahentstva Rozvytku Turyzmu Ukrainy. – Rezhym dostupu: <https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2024-turistichna-sfera-ukrayini-prinesla-v-byudzheth-mayzhe> [in Ukrainian].